

8. Popis soudního projednávání výživného

K 1. lednu 2014 došlo k podstatným změnám procesních předpisů. Řízení ve věcech výživného, zahájená po tomto datu, se rozlišují podle toho, o jaké výživné a mezi jakými subjekty jde. Na otázky týkající se nezletilých dětí se použije zákon o zvláštních řízeních soudních č. 292/2013 Sb., který upravuje způsob zahájení řízení, účastníky, průběh řízení i dokazování odlišně od ostatních typů řízení.

Pokud nejde o výživné na nezletilé děti, postupuje se podle občanského soudního řádu (mnohokrát novelizovaný zákon č. 99/1963 Sb.), který se ovšem také použije v případech, kdy zákon o zvláštních řízeních soudních neobsahuje odlišnou právní úpravu.

Zásadní odlišnosti těchto dvou řízení jsou následující.

Řízení ve věcech nezletilých je možno zahájit i bez návrhu nebo z podnětu orgánů sociálně-právní ochrany dětí, soud není vázán návrhy účastníků, může provádět důkazy podle svého uvážení, řízení je osvobozeno od soudních poplatků a žádnému z účastníků nejsou přiznávány náklady řízení. Dítě je tomto řízení zastoupeno opatrovníkem, kterým je nejčastěji orgán sociálně-právní ochrany dětí, není však ani vyloučeno, aby soud ustanovil dítěti opatrovníka z řad advokátů. Pokud soud schválí dohodu rodičů, není žádný z nich oprávněn podat proti rozsudku odvolání. Místní příslušnost soudu je dána soudem nezletilého dítěte a zákon o zvláštních řízeních soudních ukládá soudu povinnost vést rodiče ke smírnému vyřešení sporných záležitostí (viz § 474). Soud také může řízení přerušit a nařídít rodičům první návštěvu u mediátora, což je soudem pověřený a vyškolený prostředník k mimosoudnímu řešení sporů. Pokud by v řízení o výživném na nezletilé dítě toto dítě dosáhlo zletilosti, stává se účastníkem řízení samo a řízení se dokončí podle zásad uvedených v zákoně o zvláštních řízeních soudních (viz § 477).

Ostatní typy sporných řízení se zahajují jen návrhem povinného nebo oprávněného (žalobou), který musí svá tvrzení prokázat; soud provádí jen důkazy navržené stranami, nemůže překročit jejich požadavky a strana, která není v řízení úspěšná, platí náklady druhé straně. Místní příslušnost soudu je obvykle dána bydlištěm žalovaného.

Nyní se na průběh soudního řízení podíváme podrobněji:

Soudní řízení se zahajuje návrhem podaným soudem, s výjimkou řízení, jehož předmětem je výživné na nezletilé děti, které je možno zahájit i bez ná-

vrhu. Věcně příslušným k rozhodování o výživném je vždy okresní (v Praze obvodní) soud, místně příslušným je vždy ten soud, v jehož obvodu má bydliště dítě, pokud je předmětem výživné na nezletilé dítě, anebo žalovaný.

I když v jedné z následujících kapitol najdete vzory a příklady podání, zákon (občanský soudní řád) nepředepisuje zcela přesně, jak má návrh na zahájení řízení či žaloba vypadat. Zákon samozřejmě uvádí, že návrh musí obsahovat označení soudu, ke kterému věc směřuje, jméno a adresu účastníka, popis rozhodných skutečností, označení důkazů a konkretizaci požadavku či přání, jak má soud rozhodnout. Musí z něj tedy být jednoznačně patrné, co jím navrhovatel sleduje. Variant každé žaloby je však mnoho a nemusí vždy vypadat podobně. Podání je třeba soudu doručit v potřebném množství kopií, vždy pro všechny účastníky a pro soud. V opačném případě potřebný počet vyhotovení zajistí soud, může však náklady požadovat po navrhovateli. To neplatí v případě, pokud se návrh podává datovou schránkou. V takovém případě soud sám pořídí příslušný počet potřebných verzí návrhu.

Návrh na zahájení řízení se v případech, kdy nejde o nezletilé děti, nazývá žalobou. Takový návrh si může účastník sepsat sám anebo se může obrátit na právního zástupce (advokáta). Advokáti mohou poskytovat jednorázové právní pomoci či konzultace, mohou pouze sepsat návrh nebo si je účastník může najmout k zastupování pro celé řízení. Povinnou účast advokáta zákon ve věcech výživného nepožaduje. Pokud však dospěje k závěru, že účastník právního zástupce potřebuje k chránění svých práv, může mu ho ustanovit. Pak náklady advokáta platí stát.

Návrh (podání) je možno na soud doručit v písemné podobě (zaslat poštou či doručit osobně), ústně nadiktovat do protokolu, poslat v elektronické podobě, faxem či podat elektronicky se zaručeným elektronickým podpisem. Novou formou podání je zaslání datovou schránkou, pokud ji navrhovatel má zřízenou.

Každý soud je ve věcech výživného na nezletilé dítě a některých dalších povinen sepsat podání nadiktované do protokolu. To znamená, že takto může být sepsané podání soudem, který věc podle občanského soudního řádu nebo zákona o zvl. řízeních soudních nemá řešit. Takový soud je povinen postoupit podání bez průtahů příslušnému soudu. Podání zaslání soudem faxem nebo v elektronické podobě je třeba dodat fyzicky či jiným formálním způsobem soudu do tří dnů od odeslání.

V praxi bude nejčastějším způsobem fyzické nebo poštovní doručení. Ostatní způsoby jsou na místě zejména v případě, kdy se návrh podává v posledním den zákonné lhůty či těsně před uplynutím lhůty k promlčení.

Po podání návrhu či žaloby zůstává soudní řízení vedeno u konkrétního soudu až do jeho skončení. Pouze v řízení, které projednává výživné na nezletilé dítě, může soud přenést svou příslušnost jinam, pokud se v mezidobí od podání návrhu změni okolnosti na straně dítěte a soud dospěje k závěru, že je tento postup v zájmu nezletilého.

Například řízení o zvýšení výživného na dvě nezletilé děti bylo podáno u Okresního soudu v Berouně proto, že v době podání návrhu matka v Berouně bydlela. Může se však stát, že se matka i děti přestěhují k rodičům na Moravu a v řízení matka prokáže, že toto její rozhodnutí je trvalé. V takovém případě by nebylo praktické, aby soudní řízení dále probíhalo před Okresním soudem v Berouně, protože vedle otázek hospodárnosti nebude pro berounský soud jednoduché provádět místní šetření v moravské domácnosti matky. Proto se často stává, že berounský soud postoupí věc příslušnému moravskému soudu, který bude v řízení pokračovat.

Zákon umožňuje, aby některá řízení probíhala dohromady v tzv. spojeném řízení. Jako spojené řízení bude probíhat úprava výchovy a výživy k nezletilému dítěti a úprava styku. Nemusí přitom jít o spojené řízení od počátku návrhu. Návrh může podat jeden z rodičů s požadavkem na svěřeni dítěte do své péče, v průběhu řízení však může druhý rodič vznést požadavek na úpravu styku s dítětem. V takovém případě soud rozšíří předmět řízení i o styk druhého rodiče s dítětem.

Návrh se zpracovává dvojmo, v případě nezletilých dětí trojmo. Je tomu tak proto, že soud si jedno vyhotovení návrhu ponechá a druhé pošle k vyjádření žalované straně. Ve věcech nezletilých dětí je dítě zastoupeno opatrovníkem, proto se návrh podává k soudu třikrát a jedno vyhotovení soud zašle opatrovníkovi. K návrhu je možno připojit listinné důkazy, nejlépe ve fotokopii. V návrhu je také možno navrhnout, jaké důkazy má soud provést.

Soudem je míněn soudce (samosoudce), který má přidělenou k vyřizování opatrovnickou agendu. Účastníky řízení jsou:

- a) u výživného na nezletilé dítě** rodiče a dítě, o jehož výživném se rozhoduje. Nezletilé dítě je v řízení zastoupeno opatrovníkem, kterým nejčastěji bývá městský úřad či úřad městské části (městského obvodu);

- b) u výživného na manžela či na rozvedeného manžela manželé nebo rozvedení manželé;
- c) u výživného na ostatní členy rodiny žalobce a žalovaný, resp. oprávněný a povinný;
- d) u příspěvku na výživu a úhradu nákladů neprovdané matce matka či budoucí matka a otec, resp. pravděpodobný otec.

Každý z účastníků soudního řízení se může dát zastoupit obecným zmocněncem nebo (lépe) advokátem. Navrhovatel, popř. jeho advokát v návrhu popíše, z jakého důvodu návrh podává, proti komu směřuje, uvede všechny významné skutečnosti k věci, navrhne důkazy a popíše, o co žádá.

8.1. Soudní poplatky

Řízení o určení výživného na nezletilé děti je osvobozeno od soudních poplatků, tomuto osvobození se říká **osvobození věcné**. Dále podle zákona o soudních poplatcích je osvobozen navrhovatel v řízení o určení výživného včetně jeho zvýšení, pokud nejde o vzájemnou vyživovací povinnost rodičů a dětí. Stejně tak je osvobozena matka, která podává k soudu návrh na přiznání příspěvku na výživu a úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím. Tomuto osvobození se říká **osvobození osobní** a znamená, že pokud podá manželka žalobu o výživné na manžela, pak nemusí na žalobu vylepovat žádný soudní poplatek. Pokud bude mít žaloba úspěch, zaplatí soudní poplatek žalovaný, tedy v tomto případě manžel. V případě neúspěchu ten, kdo žalobu podával.

Výši soudního poplatku stanoví sazebník, který tvoří přílohu zákona o soudních poplatcích (č. 549/1991 Sb., v platném znění). Pokud se dá výživné spočítat a jeho součet nepřesáhne 50 000 Kč, činí z něj soudní poplatek 500 Kč. U vyšších částek je soudní poplatek stanoven takto: 1 % z žalované částky, nejvýše 15 000 Kč. Pravidelně placené výživné je ovšem opakujícím se plněním a ve většině případů nepůjde přesně stanovit celkový součet opakujících se plnění, neboť do budoucna nebude doba plnění omezena. V takovém případě stanoví zákon fikci pětinasobku ročního plnění. Soudní poplatek soud stanoví po skončení řízení ve výroku rozsudku jako pevnou částku, kterou poté povinný uhradí na účet soudu.

Pokud není některá ze stran spokojena s rozhodnutím okresního soudu, má právo proti němu podat odvolání. V odvolacím řízení platí podobná ustanovení o osvobození věcném nebo osobním, která platila při podání návrhu.

Neosvobození účastníci (například povinní v řízení o určení výživného na manžela nebo na zletilé dítě) musí uhradit soudní poplatek při podání odvolání, jinak by soud jejich podání neprojednal a odvolání odmítl.

8.2. Jak probíhá soudní projednání

Poté, co soud obdrží žalobu nebo návrh na zahájení řízení, pošle jedno vyhotovení druhé straně a případně opatrovníkovi k **vyjádření**. Pokud účastník obdrží výzvu soudu, měl by se k obsahu návrhu ve stanovené lhůtě (obvykle do patnácti dnů) vyjádřit, aby soud byl schopen naplánovat jednání, vyžádat důkazy a obeslat svědky. Pokud se ovšem žalovaná strana k žalobě nevyjádří, v žádném případě jí tato skutečnost nebude přičtena k tíži, ani se na rozdíl od jiných typů civilního řízení nemůže stát, že by soudní řízení proběhlo bez její účasti, či dokonce že by bylo rozhodnuto bez soudního jednání.

Po uplynutí lhůty k vyjádření nebo poté, co soud obdrží vyjádření druhé strany, nařídí ústní jednání, k němuž pozve všechny účastníky, a to minimálně pět dní předem. Obsílka k jednání se účastníkovi zasílá do vlastních rukou, náhradní doručení uložením na poště je v tomto případě vyloučeno.

Ústní jednání trvá asi hodinu a je třeba k němu přijít slušně oblečen, mít s sebou občanský průkaz. Mobilní telefony musejí zůstat po dobu jednání vypnuty, v jednacím sále není dovoleno jíst ani pít. Když účastníci hovoří k soudu, musejí stát, osoby se zdravotními problémy musejí předem požádat soud o úlevu. Muži smeknou klobouk. Tento postup stanoví vyhláška o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy (č. 37/1192 Sb.).

Na začátku jednání samosoudce zjistí stanoviska účastníků a ověří, zda je mezi nimi možná dohoda. Pokud bude jeho pokus o smír bezvýsledný, přistoupí k zahájení dokazování, což v praxi znamená, že vyslechne obě strany a poté přečte listinné důkazy založené ve spise. Nejčastěji to budou zprávy od zaměstnavatelů účastníků, výpisy z účtů, hodnocení ze školy, z místního úřadu či účetnictví podnikatelů.

Není-li věc rozhodnuta v prvním jednání, soud jednání odročí na konkrétní termín s tím, že v mezidobí požádá o další důkazy, které většinou navrhuje strany. Účastníci by měli mít na paměti, že obstarávání důkazů je pro soud jednodušší než pro ně samotné. Všechny státní úřady, banky a jiné instituce musejí se soudy spolupracovat a pod sankcí pokuty jim poskytují požadované informace. Na druhé straně je na účastnících, aby přistupovali aktivně k hájení svých práv i postavení u soudu a sami přicházeli s návrhy důkazů,

kteřé soud může provést. Ze své iniciativy může soud provést důkaz jen v řízení o výživné na nezletilé děti. Jde o vyšetřovací zásadu, která nemá místo v klasickém sporném řízení. Ani v případě, kdy by soudce věděl, jaký důkaz a odkud by bylo vhodné opatřit, nemůže ve sporném řízení rozhodnout o tomto důkazu nebo jej po účastnících požadovat, pokud to sami nenavrhnou. Pochopit dosah tohoto pravidla není někdy pro laiky jednoduché, ale jde o jednu ze základních zásad českého civilního procesu – **zásadu povinnosti tvrdit a povinnosti unést důkazní břemeno tvrzení**. Pokud by soud tento zákaz porušil, bylo by to důvodem pro zrušení rozsudku v odvolacím nebo dovolacím řízení.

Účastníci jsou povinni vždy soudu sdělit, jaké navrhuji důkazy, které by prokazovaly jejich tvrzení. Soud se pak sám rozhodne, které z navrhovaných důkazů provede. Tato zásada neplatí v řízení týkajícím se nezletilých dětí, kde je úkolem soudu, aby zjistil skutečný stav. Strany samozřejmě i v tomto případě mohou navrhnout soudu důkazy, které si přejí provést.

Soud vždy provedení či obstarání navrhovaného důkazu zváží, a pokud dospěje k závěru, že důkaz není potřebný pro řízení, pak jej zamítne. V opačném případě jej vyžádá a poté provede (přečte, předloží stranám k nahlédnutí apod.).

Každý z účastníků řízení může také navrhnout výslech svědků k prokázání skutečností, které účastník uvádí, či k vyvrácení skutečností, které tvrdila druhá strana. V otázkách výživného však bývají za objektivnější považovány listinné důkazy. Ne vždy jsou také ochotni příbuzní či přátelé účastníků před soudem potvrdovat intimní skutečnosti či zážitky ze svého bezprostředního okolí. I když má každý povinnost se k soudu dostavit jako svědek a na výzvu soudu vypovědět vše, co ví o předmětu řízení (viz § 126 odst. 1 obč. soudního řádu), strany by si měly uvědomit, že tento zážitek nebude pro většinu navržených svědků příjemný.

Řízení o určení výživného na nezletilé děti je často spojeno s řízením o úpravu výchovy a výživy k nezletilým dětem, tedy konkrétně s rozhodováním o tom, kdo bude po rozchodu rodičů mít dítě v péči. K tomuto rozhodnutí se občas vyhotovují znalecké posudky z oboru psychiatrie, pedopsychologie či pediatrie. Není ovšem vyloučeno, aby soud zadal zpracovat znalecký posudek i pro část řízení, která se zabývá výživným. Tak tomu například může být tehdy, je-li rodič podnikatelem a z dokladů jím soudu doložených nebudou jeho majetkové poměry zřejmé. Náklady znaleckého posudku bývají obvykle hrazeny účastníky

rovným dílem. Občanský zákoník nově od roku 2014 stanovil, že před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, poskytne soud dítěti potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento sdělit. Není-li podle zjištění soudu dítě schopno informace náležitě přijmout nebo není-li schopno vytvořit si vlastní názor nebo není-li schopno tento názor sdělit, soud informuje a vyslechne toho, kdo je schopen zájmy dítěte ochránit, s tím, že se musí jednat o osobu, jejíž zájmy nejsou v rozporu se zájmy dítěte; o dítěti starším dvanácti let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. Názoru dítěte věnuje soud patřičnou pozornost (viz § 867). Pokud bychom poslechli tohoto příkazu zákona, musel by soud v řízení o výživném na nezletilé dítě zjistit také názor dítěte na požadavek a zejména výši výživného. Zejména u starších dětí není vyloučeno, že by je soud mohl volat jako svědky k ústnímu jednání anebo by mohly žádat opatrovníky, aby jejich stanovisko zjistili vlastním pohovorem.

Poté, co bude soud mít k dispozici veškeré podklady a ani strany nebudou mít další návrhy na doplnění dokazování, vyzve strany k závěrečným přednesům. Vyslechne je a poté řízení na pár minut přeruší, aby si mohl rozsudek připravit. Pak pozve všechny přítomné dovnitř, všichni zůstanou stát a soud přečte výrok rozsudku, poté se účastníci posadí a soudce rozhodnutí slovně odůvodní. Na závěr se zeptá stran, zda proti rozsudku podávají odvolání, zda se práva podat odvolání vzdávají či zda si ponechají lhůtu na rozmyšlenou. Poté je jednání soudu skončeno. Písemné vyhotovení rozsudku soud rozesílá poštou či datovými schránkami do třiceti dnů.

Soudní řízení je veřejné a kdokoli, kdo má zájem, je může navštívit. Trvá přibližně hodinu, i když jsou známy i složité případy, které se projednávají déle. Soud obvykle rozhodne na druhém či třetím stání. Veřejné je i odvolací řízení.

8.3. Opatrovník

V řízení, ve kterém se projednává věc nezletilých dětí, ustanoví soud opatrovníka pro jejich zastupování, protože mezi rodiči může vzniknout – a také v praxi často vzniká – rozpor v zájmech a v pohledu na to, jaké řešení má být ohledně dítěte zvoleno. Zákon totiž stanoví, že žádný z rodičů nemůže zastoupit své dítě, jde-li o úkony ve věcech, v nichž **by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dětmi**. Ustanovení opatrovníka činí soud písemnou formou, a to usnesením, které se doručuje všem účastníkům do vlastních rukou. Pro-

ti tomuto rozhodnutí mohou strany podat do 15 dnů od doručení odvolání, o kterém rozhoduje krajský soud příslušný podle místa bydliště dítěte v neveřejném zasedání.

Opatrovníkem bývá nejčastěji ustanoven **orgán sociálně-právní ochrany dětí**, což je zvláštní organizační útvar místního, obvodního nebo městského úřadu. Fakticky výkon práv opatrovníka vykonávají sociální pracovníci. Ti na nezletilého po doručení soudního usnesení o svém ustanovení založí spis a prošetří rodinné prostředí, což znamená, že zjistí, zda rodina či nezletilé dítě nebylo již dříve předmětem jiného šetření nebo zájmu tohoto úřadu.

Dalším úkolem je návštěva opatrovníka v domácnosti rodičů. Sociální pracovníci navštěvují rodinu v pracovní době, ale i mimo tuto dobu a pokoušejí se hovořit s rodiči i dítětem. Poté sepíší zprávu pro soud a vyjádří se nejen k výchovnému prostředí, ale zejména k návrhům obou stran a předmětu řízení. Pokud jeden z rodičů požaduje výživné v konkrétní výši, orgán sociálně-právní ochrany se vyjádří k této výši, podobně tak činí v případě, pokud rodiče navrhnou soudu ke schválení dohodu.

Opatrovník má všechna práva účastníka řízení a sleduje zájem dítěte. Může v jeho prospěch žádat soud o provedení důkazu, má právo vyslychaným účastníkům a svědkům pokládat otázky a taktéž má právo podat odvolání. Ačkoli si to mnohdy rodiče nemyslí, opatrovník v mnoha případech napomáhá soudu v tom, aby si utvořil objektivní obrázek o situaci mezi rodiči a dítětem.

V některých případech, kdy je každý z rodičů naprosto jiného názoru, je pohled opatrovníka jediným objektivním pohledem. Sociální pracovnice většinou hovoří s dítětem bez přítomnosti další osoby a občas je pro rodiče tento nezaujatý pohled zprostředkovaný třetí osobou zajímavý.

8.4. Společné řízení a nepřítomnost účastníka při jednání

Je-li podán návrh na zahájení řízení nebo žaloba, soud projednává každou věc samostatně. Je tomu tak z mnoha důvodů – předně v každém řízení je jiný okruh účastníků i jeho předmět.

Není možno spojit do jednoho řízení určení výživného pro nezletilé dítě a určení výživného na manžela, protože v jednom řízení půjde o agendu péče soudu o nezletilé, které je možno zahájit i bez návrhu a v němž je účastníkem nezletilé dítě zastoupené opatrovníkem, zatímco v druhém řízení je vše jinak včetně účastníků a zásad, kterými se řízení řídí. Pro každé řízení se navíc použije jiný procesní předpis.

Jestliže bylo u jednoho soudu zahájeno soudní řízení v konkrétní věci konkrétních účastníků, nemůže o téže věci stejných účastníků probíhat řízení jiné, a to ani u téhož, ani u jiného soudu. Pro většinu věcí platí, že soud, který je příslušný k řízení o určité věci, je příslušný i k řízení o věcech s ní spojených a o vzájemných návrzích.

Například pokud podá manžel proti manželce žalobu požadující výživné, pak manželka může v témže řízení uplatnit protinávrhem svůj požadavek na výživné vůči manželovi. Tak by o obou nárocích probíhalo jedno spojené řízení.

Ve výjimečných případech soud může projednávat některé samostatné požadavky dohromady. Důvodem pro spojení věcí bývá nejčastěji hospodárnost řízení ve věcech, které již byly u soudu zahájeny a skutkově spolu souvisejí nebo se týkají stejných účastníků.

Některé případy společných řízení stanoví přímo zákon – například s řízením o určení otcovství je spojeno řízení o výchově a výživě nezletilého dítěte.

Někdy se stane, že se předvolaný účastník řízení nemůže k soudu dostavit – například pro onemocnění, zahraniční dovolenou či nezbytné pracovní zaneprázdnění. V takovém případě je třeba, aby se soudu předem omluvil. Soud pak zváží, zda může jednat v jeho nepřítomnosti. Pokud dospěje k závěru, že jednání v nepřítomnosti není možné, soud jednání odročí na nový termín a účastníky o něm opět předem vyrozumí. Není ovšem ani vyloučeno, aby soud jednal v nepřítomnosti účastníka.

*Občanský soudní řád stanoví náležitosti tzv. kontumačního vítězství, tzn. situace, kdy soud rozhodne bez slyšení žalované strany proto, že se k soudu nedostavila, ačkoli byla řádně poučena a obeslána. Takovému rozsudku se říká **rozsudek pro zmeškání**, není jej však možné vydat v řízení týkajícím se nezletilých dětí. V každém případě by se měli předvolaní účastníci chovat k soudu ohleduplně a uvědomovat si svá práva i povinnosti. Pokud se některý z nich nemůže k soudu dostavit, vždy je taktické soudu tuto informaci včas poskytnout.*

8.5. Předběžné opatření

Někdy je třeba, aby poměry mezi účastníky byly prozatímním způsobem upraveny ještě před definitivním soudním rozhodnutím. Pak soud vydá **předběžné opatření**. Činí tak tehdy, pokud by výkon rozhodnutí mohl být ohrožen. V otázkách výživného se předběžné opatření vydává tehdy, pokud by se vyčkáváním na běžné skončení věci mohlo nezletilé dítě dostat do hmotné nouze.

Předběžné opatření se vydává na určitou dobu nebo platí do doby pravomocného rozhodnutí ve věci.

Účastníci mohou soudu navrhnout, aby rozsudek v konkrétní věci byl předběžně vykonatelný, pokud by účastníkům jinak hrozilo nebezpečí těžko nahraditelné nebo značné újmy.

Pokud je povinný v prodlení s placením výživného, resp. jeho nedoplatku, může soud uložit povinnost spolu s úhradou nedoplatku zaplatit také úroky z prodlení. Skutečností však je, že úroky jsou v těchto soudních řízeních požadovány jen zcela výjimečně.

8.6. Rozsudek

Ve věcech výživného soud rozhoduje o návrhu či žalobě **rozsudkem**. V ostatních věcech, zejména o formálním průběhu řízení, rozhoduje soud usnesením. Rozsudkem soud končí řízení před soudem prvního stupně. Vždy je třeba, aby jej soud ústně vyhlásil a před stranami odůvodnil.

Po dobu, kdy soud vyhlašuje znění rozsudku, všichni přítomní v jednací síni stojí. Poté, co soudce přečte výroky rozsudku, si všichni sednou a sedící poslouchají odůvodnění rozsudku.

Od ústního vyhlášení rozsudku je třeba odlišit jeho písemné vyhotovení, které se účastníkům doručuje do třiceti dnů od ústního vyhlášení. Písemný rozsudek má několik částí. Vedle označení soudu, který rozsudek vydal, a konkretizace účastníků řízení (povinných, oprávněných, právních zástupců či opatrovníků) je nejdůležitější částí rozsudku **výrok**, tedy několik vět, které zakládají právo nebo ukládají práva a povinnosti. Výrok může vypadat například takto:

- 1. Otec Pavel Procházka je s účinností od 3. 4. 2014 povinen přispívat na výživu nezletilé Aleny Procházkové měsíčně částkou 3 000 Kč splatnou do každého 15. dne v měsíci předem k rukám matky nezletilé Jarmily Procházkové.*
- 2. Dlužné výživné za dobu od 3. 4. 2014 do právní moci tohoto rozsudku je otec povinen uhradit spolu s běžným výživným ve splátkách po 800 Kč.*
- 3. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů tohoto řízení.*

Anebo takto:

- 1. Výživné na manželku Evu Rudnou ve výši 4 600 Kč se s účinností od 1. 12. 2013 zvyšuje na částku 7 000 Kč.*
- 2. Tím se mění rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 26. 8. 2009 čj. 23 Co 444/2009.*
- 3. Pavel Rudný je povinen uhradit Evě Rudné na nákladech právního zastupování částku 23 000 Kč do tří dnů ode dne právní moci tohoto rozsudku k rukám právní zástupkyně JUDr. Hany Pěchulové.*

Dojde-li ke změně dříve vydaného rozsudku, mění se jen dotčené části, ve zbytku zůstává v platnosti původní rozhodnutí.

Výrok rozsudku může vypadat také takto:

- 1. Petra Kusá je s účinností od 30. 5. 2014 povinna přispívat na výživu své matky Lady Horákové měsíčně částkou 670 Kč splatnou do každého 15. dne v měsíci předem na účet Lady Horákové.*
- 2. Ohledně částky 330 Kč se žaloba zamítá.*
- 3. Petra Kusá je povinna uhradit soudní poplatek a výlohy soudu ve výši 2 250 Kč do tří dnů ode dne právní moci tohoto rozsudku na účet soudu.*
- 4. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů tohoto řízení.*

Pod výrokem musí každý rozsudek obsahovat odůvodnění. **Odůvodnění** je delší souvislý text, kterým soud popisuje, jakým způsobem a na základě jakých důkazů rozhodl, proč rozhodl právě takto, které důkazy provedené před soudem do rozhodování nezahrnul a proč, jak dospěl k příslušným výpočtům apod. Každý rozsudek musí být přezkoumatelný, což znamená, že musí být logicky strukturovaný, jasně a přehledně vysvětlit závěry a opřít je o provedené důkazy. Pokud by odůvodnění rozsudku nebylo logické a postavené na zákonným způsobem provedených důkazech, odvolací soud by rozsudek zrušil, i kdyby byl výrok jinak formálně správný.

Pečlivé odůvodnění rozsudku má několik významů:

- 1. Působí výchovně na strany.*
- 2. Informuje, proč soud rozhodl právě takto.*
- 3. Je vodítkem pro odvolací soud v případě, že některá ze stran napadne rozsudek odvoláním.*

Rozsah odůvodnění není nijak omezen, může tedy být stručný na dvě stránky, anebo velmi obsáhlý, zejména ve složitých věcech s mnoha dětmi, komplikovaným dokazováním příjmů a výdajů oprávněných a povinných, s výsledky svědků apod.

Za odůvodněním bude následovat **poučení o odvolání**, podle něhož každý z účastníků může rozsudek napadnout odvoláním, a to nejen v celém rozsahu, ale také může napadnout jen jednotlivé výroky, například jen výrok o počátku povinnosti platit výživné nebo výrok o nákladech řízení.

Pokud byli všichni účastníci osobně přítomni při vyhlášení rozsudku a vzdali se na místě práva na odvolání, může písemné znění obsahovat informaci s poučením, že proti rozsudku v tuto chvíli již není možno odvolání podat.

Na konci rozsudku je uvedeno jméno soudce, kulaté razítko soudu a jméno zapisovatelky, která rozsudek vyhotovila.

Písemné znění rozsudku zašle soud všem účastníkům do vlastních rukou, náhradní doručení je vyloučeno. Pokud by se soudu ani po opětovných pokusech nepodařilo písemné vyhotovení rozsudku doručit účastníkům, nemůže rozsudek nabýt právní moci. Soud by se v takovém případě pokusil jej doručit jiným způsobem, například prostřednictvím orgánů policie či vlastními soudními doručovateli. Pokud budou všechny tyto pokusy neúspěšné, soud ustanoví **opatrovníka pro doručení rozhodnutí**. Takovým opatrovníkem soud nejčastěji určí advokáta.

Jak jsme si již dříve řekli, v řízení o výživném nezletilých dětí může soud přiznat výživné v jakékoli částce, aniž by byl vázán návrhy účastníků. Může tedy přiznat výživné vyšší, než které požadovali rodiče nebo opatrovník, ale i výživné nižší. Naopak u rozhodování o ostatních druzích výživného nemůže soud překročit návrhy účastníků, může požadavku maximálně vyhovět nebo přiznat výživné nižší. Této skutečnosti by si měli být vědomi účastníci ve sporných typech řízení, aby svým opatrným návrhem neomezili soud v rozhodování.

Soud může návrhu na přiznání výživného, na zvýšení či snížení výživného nebo zrušení vyživovací povinnosti vyhovět, částečně vyhovět nebo také může návrh zamítnout. Pokud soud vyhoví pouze částečně, pak návrh ohledně zbylé části zamítne. Pokud by se účastníci dohodli na výživném v průběhu soudního jednání, může řízení skončit smírem nebo schválením dohody.

8.7. Náklady řízení

Náklady řízení jsou úhrnným pojmem, který obsahuje hotové výdaje účastníků a jejich právních zástupců, soudní poplatek, ušlý zisk, náklady na pořízení důkazu (například poplatek za výpis z katastru nemovitostí, poplatek za ofocení listin či ověření podpisů) či vyhotovení znaleckého posudku (např. na ocenění firmy) a odměnu za právní zastupování.

Každý z účastníků si platí náklady, které vznikly jemu osobně. Tzn. manžel, který žádá po své manželce výživné, nemůže u soudu požadovat, aby mu druhá strana uhradila náklady na oběd, zakoupení obleku, v němž účastník přichází k soudu, nebo odměnu za hlídání dítěte. V některých typech řízení však platí ustanovení občanského soudního řádu o úhradě nákladů řízení, které stanoví přibližně takto:

Tomu účastníku soudního řízení, který měl ve věci plný úspěch, přiznává soud náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatnění nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl. Šlo-li o úspěch jen částečný, náhrada nákladů se rozdělí nebo soud vysloví, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (viz § 142 obč. soud. řádu).

Pokud například registrovaný partner požaduje výživné ve výši 4 000 Kč měsíčně a soud přiznává výživné ve výši 2 000 Kč měsíčně, měl registrovaný partner úspěch poloviční a v takovém případě mu soud může přiznat právo na náhradu nákladů řízení ve výši 50 % anebo také vůbec ne.

Při rozhodování o uložení či neuložení povinnosti hradit druhé straně náklady řízení bere soud velmi pečlivě v úvahu, jakým způsobem se jedna či druhá strana soudního sporu zasloužila o to, že se vůbec muselo soudní jednání vést, zda zavinila příčinu ke sporu či zda se snažila jej vyřešit smírně.

Ve věcech výživného na nezletilé děti soud určí, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Naopak právo na náhradu nákladů řízení bývá zpravidla přiznáváno oprávněným žadatelům o výživné na manžela, rozvedeného manžela a neprovdané matce při žádosti o příspěvek na výživu a výdaje spojené s těhotenstvím a porodem.

Pokud soud řeší otázku výživného spolu s otázkou výchovy nezletilých dětí, stává se, že potřebuje k zodpovězení odborného dotazu zpracovat znalecký posudek. Podobně v případě, kdy je třeba ocenit majetek společnosti či učinit objektivní závěr o příjmu rodičů, pokud podnikají a tvrdí, že jejich firma je předlužena či že náklady převyšují příjmy. Zpracováním posudku a výsle-

chem znalce vznikají soudu náklady, které na konci řízení soud uloží stranám k úhradě. Může se tak stát také v řízení, jehož předmětem je vedle výchovy i výživné. Soud může oběma stranám uložit povinnost k úhradě nákladů řízení společně a nerozdílně nebo častěji každému z jedné poloviny.

Účastník, který je finančně slabší, například matka na mateřské dovolené, se mnohdy brání a požaduje, aby náklady soudu na zpracování znaleckých posudků a výslech znalce platil jen silnější partner. Taková námitka však nebývá úspěšná, protože vyhotovení znaleckého posudku je v zájmu obou účastníků. Jejich odlišná finanční situace však může mít vliv na splatnost nákladů řízení. Náklady na vyhotovení posudku se obvykle pohybují kolem 3 000 až 8 000 Kč. Finančně silný účastník pak tuto částku dostane uloženu k úhradě ihned a finančně méně silný například ve splátkách po 500 Kč.

Proti výroku, kterým soud rozhodl o požadavku na úhradu nákladů řízení, může kterákoli ze stran podat odvolání. Podobně lze napadnout odvoláním rozsudek proto, že v něm výrok o náhradě nákladů řízení chybí. Odvolací soud projednává odvolání společně s odvoláním podaným proti ostatním výrokům napadeného rozsudku. Pokud ostatní výroky nebyly odvoláním napadeny a krajský soud řešil v odvolacím řízení pouze odvolání do výroku o náhradě nákladů řízení, rozhoduje v neveřejném zasedání a účastníci budou o vyřízení odvolání informováni písemně.

Soud ovšem může jako sankční opatření uložit náhradu nákladů řízení zcela nebo částečně tomu, kdo podal návrh na zahájení řízení, ačkoli šlo o svévolné a zjevně bezúspěšné uplatňování práva (viz například § 24 zákona o zvláštních řízeních soudních).

8.8. Odvolání

Proti rozsudku okresního soudu je možno podat odvolání do patnácti dnů ode dne doručení písemného rozhodnutí. Je-li účastník řízení zastoupen advokátem, doručuje se soudní rozhodnutí jen jemu. Pokud některý z účastníků řízení podal odvolání, rozhodnutí nenabývá právní moci, ale bude o něm rozhodovat krajský soud. Ten obešle účastníky s pozvánkou k veřejnému zasedání, na kterém má možnost rozhodnout takto:

- a) **odmítne odvolání**, pokud bylo podáno opožděně;
- b) **vyhoví odvolání a rozsudek změní**;

c) **napadený rozsudek zruší a věc vrátí** okresnímu soudu k novému projednání a rozhodnutí. V takovém případě je nižší soud vázán právním názorem vyššího soudu a nemůže rozhodnout jinak;

d) **potvrdí** rozsudek soudu prvního stupně.

Krajský soud může i bez jednání zrušit rozsudek soudu prvního stupně pro procesní pochybení a věc vrátit okresnímu soudu spolu se závazným pokynem, kterým je soud prvního stupně povinen se řídit.

Pokud podala jedna ze stran proti rozsudku soudu prvního stupně odvolání, soud nemůže překročit hranice jejího odvolání, ani nemůže na základě odvolání podaného jednou stranou přisvědčit druhé straně, která odvolání nepodala.

Pokud bude odvolání podáno jen proti jedinému výroku rozsudku, například proti výroku, podle něhož žádná ze stran nemá právo na náhradu nákladů řízení, přezkoumává odvolací soud pouze výrok napadený odvoláním a ostatní výroky nabudou již dříve právní moci.

Otázka soudních poplatků při podání odvolání se řeší shodně jako otázka zpoplatnění žaloby či návrhu na zahájení řízení. Také při tomto kroku platí osvobození osobní či věcné, jak jsme o něm hovořili v kapitole 8.1.

Pokud účastník po prostudování odvolání zjistí, že v něm jsou chyby v psaní a počtech či jiné zjevné nesprávnosti, není třeba, aby podával z těchto důvodů odvolání. Chyby v psaní a počtech a zjevné nesprávnosti (například ve jméně, v datu narození, v adrese bydliště apod.) opraví předseda senátu kdykoli i bez návrhu. Pokud se chyba objeví v písemném vyhotovení rozsudku, vydá soud opravné usnesení, které doručí účastníkům.

Účastník, který podal odvolání, jej může vzít zpět, a to až do okamžiku, kdy se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Odvolání může vzít účastník zpět zčásti nebo zcela. Pokud vezme zpět své odvolání, odvolací soud odvolací řízení zastaví. Odvolání nemůže podat ten, kdo se tohoto práva výslovně vzdal, ani rodiče v případě, kdy soud schválil dohodu týkající se nezletilého dítěte.

8.9. Právní moc

Jakmile uplyne lhůta k podání odvolání a odvolání podáno nebylo, je rozsudek v právní moci. Podobně pravomocný je také po definitivním rozhodnutí krajským soudem. Právní moc na požádání vyznačí na písemné vyho-

tovení rozsudku příslušná kancelář okresního soudu. Ihned poté je možno výživné vymáhat. K tomuto tématu najdete výklad v kapitole 9.

*Završením soudního řízení je **doložka právní moci**. Jde o otisk razítka na písemném vyhotovení rozsudku, který obsahuje dvě důležitá data: den právní moci a den vykonatelnosti rozhodnutí.*

Příklad: „Žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni jako výživné na manželku částku 22 000 Kč do 30 dnů ode dne právní moci tohoto rozsudku.“

Rozsudek byl stranám doručen 5. května 2014. Pokud žádná ze stran nepodá odvolání, nabude rozsudek právní moci po marném uplynutí patnáctidenní lhůty, tedy 20. května 2014. Poté má žalovaný rozsudkem stanovenou lhůtu třiceti dnů na dobrovolné splnění rozsudku. Pokud nesplní povinnost dobrovolně a do 19. června 2014 nezaplatí žalobkyni 22 000 Kč, může se žalobkyně obrátit na soud či na exekutora a začít plnění vymáhat. Poprvé tak může učinit 20. června 2014.

*Doložka právní moci vyznačená na výše uvedený rozsudek zní: „**Toto rozhodnutí nabylo právní moci dnem 20. 5. 2014 a stalo se vykonatelným dnem 20. 6. 2014.**“*

O vyznačení doložky právní moci může účastník požádat v úředních hodinách soudu osobně, příslušná kancelář soudu, který ve věci rozhodoval v prvním stupni (tedy okresní nebo obvodní soud), mu na počkání razítko na rozsudek otiskne a data dopíše. Druhou možností je poslat rozsudek poštou se žádostí o vyznačení doložky právní moci, soud jej poté obratem zašle zpět. Třetí možností je obrátit se na advokáta, který vyznačení doložky na rozsudek obstará prostřednictvím datové schránky.

Soud může doložku vyznačit až poté, co mu pošta vrátí zpět doručenky podepsané všemi účastníky řízení, což může někdy trvat i několik dní. Výhodou je, jsou-li obě strany zastoupeny advokátem. Advokátům a všem orgánům státu (tedy i orgánu sociálně-právní ochrany dítěte, opatrovníkovi) jsou všechna rozhodnutí doručována jen do datové schránky, která desátým dnem po odeslání zprávy je považována za přečtenou i tehdy, pokud advokát schránku neotevře. V takovém případě odpadají problémy s papírovými doručenkami a vyznačení doložky právní moci je obvykle jednoznačné a bezproblémové.

8.10. Veřejnost jednání a spisu

Do soudního spisu mají právo nahlížet účastníci příslušného soudního řízení a jejich právní a zákonní zástupci. Mohou činit výpisky ze spisu nebo požadovat po soudu kopie listinných důkazů a materiálů. Předseda senátu umožní osobě, která má na věci právní zájem nebo závažné důvody, aby do spisu nahlédla a aby si z něj činila výpisy nebo opisy. Výjimkou jsou spisy, jejichž obsah musí zůstat utajen.

Soud při povolování nahlížení do spisu zabezpečí, aby byla zachována tajnost utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem. Tak tomu bude například při projednávání státních nebo služebních tajemství. Ve sporech o výživné se státní či služební tajemství nejspíš často vyskytovat nebude, může však jít o případ ochrany nezletilých dětí.

Soudní řízení (před soudem prvního stupně, odvolací řízení) je ovšem zásadně **veřejné**, což znamená, že se ho může kdokoli zúčastnit jako veřejnost. Ve většině případů jsou sice jednací místnosti až na účastníky řízení prázdné, nicméně občas v místnosti sedí jako veřejnost studenti, žáci škol, začínající právníci či budoucí soudci, novináři nebo zastánci lidských práv. Účastníci řízení by měli být na tuto nepříjemnou situaci připraveni, neboť se jim může stát, že se na spor týkající se vzájemné vyživovací povinnosti manželů vydá jako veřejnost podívat jejich susedka.

Veřejnost může být z jednání vyloučena za výjimečných podmínek – pokud by veřejné projednání věci ohrozilo tajnost utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem, obchodní tajemství, důležitý zájem účastníků nebo mravnost. I v takovém případě může soud povolit jednotlivým osobám, aby byly přítomny, poučí je však o jejich povinnosti dodržovat mlčenlivost o všem, co se při jednání doví. Podobně může soud odepřít přístup do jednací síně nezletilým či takovým osobám, které by mohly rušit důstojný průběh jednání (viz § 116 obč. soudního řádu).

8.11. Mimořádné opravné prostředky

Pravomocný rozsudek účastníci mohou napadnout mimořádnými opravnými prostředky. Nejde o další odvolání, protože u každého prostředku musí být splněny podmínky pro jeho uplatnění. Těmito prostředky jsou **žaloba pro zmatečnost, žaloba na povolení obnovy řízení a dovolání**.